
УПРАВЛІННЯ КОРДОНАМИ І ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Мошак О. В.*

к. політ. н., професор кафедри
державно-правових дисциплін
Одеського державного університету
внутрішніх справ
(м. Одеса, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7530-6301>

***Olena Moshak**, PhD in Political Science, Professor of the Department of State and legal disciplines of Odesa state university of internal affairs (1, Uspenska St., Odessa, Ukraine).

УДК 352:342.34+341.232
DOI 10.26886/2524-101X.3.2019.6

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЛОКАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ І ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: ШЛЯХИ РОЗБУДОВИ

THE INTERNATIONAL STANDARDS OF LOCAL DEMOCRACY AND TRANSBOUNDARY COOPERATION: WAYS OF DEVELOPMENT

ABSTRACT

The article examines the international standards defined by the documents of the world and the regional (the European) level, which establishes the legal basis of the modern system of local self-government in Ukraine, as well as the foundations of crossborder cooperation of the relevant bodies and communities. The provisions of the European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities 1980, the European Charter of Local Self-Government

1985, the Additional Protocol to the European Charter of Local Self-Government on the right to participate in the affairs of a local authority 2009, the Worldwide Declaration on the Principles of Local Self-Government 1985, the Convention on the Participation of Foreigners in Public Life at Local Level 1992, the European Charter of Regional Self-Government 1997, and also the Strategy for Innovation and Good Governance at Local Level 2008 are examined. It is noted that the formation of these standards has passed the long-term path of formation, they have been tested by many years of democratic practice and their significance for the development of a modern system of local self-government still to be evaluated by law. The author states that gradual steps are being taken in Ukraine to implement an effective system of local self-government, there is a strong political will to increase its efficiency and involve citizens in active participation in matters of local importance and crossborder cooperation. We hope that the principle of subsidiarity, proclaimed as a leading institution in building local self-governance in Europe, will receive proper reflection and implementation in Ukraine. The author also notes the need for further improvement of the mechanisms of ensuring financial autonomy of local self-government bodies of Ukraine and the updating of the current legislation on the basis of the Concept of reforming local self-government and territorial organization of power in Ukraine, approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine from April 1, 2014, No. 333-p.

The key words: local self-government, international standards, crossborder cooperation, local self-government bodies, subsidiarity.

У сучасних умовах глобалізованого світу та дедалі зростаючого впливу світового та регіонального співтовариства на внутрішню політику держав не можна обійти увагою визначальну роль у цьому процесі міжнародних стандартів – мінімальних правил, яким має відповідати внутрішнє правове регулювання. Це стосується, перш за все, прав людини, забезпечення її безпеки, створення умов нормального життя у чистому навколишньому середовищі тощо. Не останнє місце у цьому переліку займає право на управління справами місцевого значення, т. зв. локальної демократії. Адже, як нікому іншому, саме мешканцю міста, або іншого населеного пункту, відомо, які питання є найбільш важливими та потребують невідкладного реагування.

Зазвичай ідею самоврядування цінують через те, що, по-перше, практика самоврядування – це наочне підтвердження дієвості прав і свобод у суспільстві, які є не лише деклараціями, а нормою повсякденного життя та участі населення у спільних справах, можливості ухвалювати рішення і відповідати за них, тобто власними діями утверджувати відповідальну демократію; по-друге, залучення громадян до місцевих справ означає перерозподіл повноважень влади

від центру до територіальних громад, що і є запорукою справжнього суверенітету громадян, а, отже, і держави у цілому; по-третє, децентралізація влади є засобом підвищення ефективності урядування (Андресюк, 2000, 40-41).

Міжнародно-правова регламентація виникнення, розвитку та функціонування системи локальної демократії пов'язана зі становленням та формуванням її міжнародних стандартів. Такими стандартами виступають норми міжнародних угод, які регламентують основні принципи, форми та методи формування та функціонування місцевих влад, які приймаються державами світу у межах міжнародних міждержавних організацій (Орзих, Баймуратов, 1996, с. 54-56).

Сучасна правнича (М. Баймуратов, І. Дробуш, А. Крусян, М. Орзих, О. Фрицький, В. Погорілко тощо) та державно-управлінська (В. Бабаєв, О. Бобровська, П. Ворона, І. Дробот, В. Заблоцький, В. Толкованов та ін.) наукова література насичена розвідками у царині реформування місцевого самоврядування, розвитку міжнародних (у т.ч. транскордонних) зв'язків його органів та відповідних громад. Йому присвячуються наукові розробки починаючи з часу проголошення незалежності України, а прийняття Закону України від 21.05.1997 р. "Про місцеве самоврядування в Україні" обумовило потужне зростання інтересу до тематики локальної демократії. Крім того, ініціативи останнього часу щодо децентралізації влади стали каталізатором нових досліджень сфери правничого та організаційного забезпечення місцевого самоврядування в Україні. Та не останнє місце у цих розробках належить вивченню міжнародних стандартів здійснення влади місцевим населенням, співробітництва прикордонних громад, визначення найбільш ефективного механізму вирішення місцевих справ, а також можливості запозичення іноземного прогресивного досвіду побудови системи локальної демократії у нашій державі. Поряд із цим, наукові напрацювання у досліджуваній сфері потребують певної модернізації та оновлення, аналізу вже зробленого та того, що ще належить зробити у царині формування продуктивного, дієвого місцевого самоврядування, спроможного на реальні дії, якими буде спрощено повсякденне життя громадян та налагоджено вигідне транскордонне співробітництво.

Розглянемо основні документи всесвітнього та регіонального (європейського) рівня, якими закладено підґрунтя сучасної системи місцевого самоврядування і засади транскордонного

співробітництва відповідних органів та громад, визначимо, які саме з пропонувананих ними стандартів ще чекають на впровадження в Україні. Так, буде проаналізовано: Європейську рамкову конвенцію про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями 1980 р., Європейську хартію місцевого самоврядування 1985 р., Додатковий протокол до неї 2009 р., Всесвітню Декларацію місцевого самоврядування 1985 р., Конвенцію про участь іноземців у громадському житті на місцевому рівні 1992 р. та Європейську хартію регіонального самоврядування 1997 р. Це, звісно, не повний перелік міжнародних угод у сфері управління місцевими справами, проте його складові мають цілковито справедливе право на визнання провідними, такими, що закладають необхідний базис сучасної системи локальної демократії.

Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями, 1980. Це був, по суті, перший профільний міжнародний документ макро-регіонального характеру, що визначив міжнародні стандарти у сфері співробітництва місцевої влади та має вихід на вирішення локальних питань розвитку територій.

Транскордонне співробітництво, відповідно до цієї Конвенції, означає будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними общинами або властями, які знаходяться під юрисдикцією двох або декількох Договірних Сторін, та на укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей. Транскордонне співробітництво здійснюється в межах компетенції територіальних общин або властей, визначеної внутрішнім законодавством (ст. 2). Відповідно до ст. 4 Конвенції, кожна Договірна Сторона прагне усунути будь-які юридичні, адміністративні або технічні труднощі, які можуть затримати розвиток та безперешкодне здійснення транскордонного співробітництва, та у разі необхідності проводить консультації з іншою або іншими зацікавленими Договірними Сторонами.

Приєднання України до цього документа відбулося ще у 1993 р. (Постанова про приєднання України до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями). Ця подія стала не лише фактом визнання потенційних можливостей України у сфері транскордонного співробітництва як європейської держави, що обрала демократичні орієнтири

розвитку, і вираженням бажання країни брати участь у європейських інтеграційних процесах, що стрімко набирали силу і трансформувалися у домінуючу тенденцію регіональної і глобальної міжнародної політики, але і своєрідним першим запрошенням до родини європейських народів. Також приєднання України до Конвенції 1980 р. означило процеси становлення прикордонного співробітництва регіонів України з регіонами суміжних держав і стало правовою базою для активізації такого співробітництва у формі єврорегіонів (Погорілко, Фрицький, Баймуратов, 2001, с. 339-345) з 1993 року.

У 2004 році було прийнято Закон України “Про транскордонне співробітництво”, Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року з наступними змінами, а також Державною програмою розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки розвиток транскордонного співробітництва визначено одним із пріоритетних завдань реалізації державної регіональної політики. Розвиток транскордонного співробітництва є пріоритетом реалізації політики сусідства ЄС. На сьогодні транскордонне співробітництво здійснюється, зокрема, на рівні територіальних громад, їх представницьких органів. Таке співробітництво сприяє соціальній та економічній конвергенції прикордонних регіонів та створенню нових можливостей для їх розвитку, у т.ч. розвитку економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин, обміну досвідом. Україна має кордон із сімома державами, 19 із 27 адміністративно-територіальних одиниць є прикордонними. На території таких прикордонних областей, як Вінницька, Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Луганська, Одеська, Сумська, Харківська, Чернівецька, Чернігівська, Донецька, створено дев'ять єврорегіонів – Буг, Верхній Прут, Дністер, Дніпро, Карпатський, Нижній Дунай, Слобожанщина, Донбас та Ярославна, п'ять єврорегіонів створено з державами-членами ЄС (Польща, Словаччина, Румунія, Угорщина). Проте, незважаючи на досить вагоме правове забезпечення та пильну увагу до цього аспекту діяльності територіальних громад з боку держави, відповідних коштів завжди бракувало у Державному бюджеті та видатки покладалися на зазвичай обмежені та дефіцитні місцеві бюджети, що, звісно, не сприяло розвитку таких зв'язків. Отже, основними проблемами транскордонного співробітництва, як і в минулі роки, залишаються недостатні темпи соціально-економічного розвитку прикордонних областей

України та нерозвинутість інструментів підтримки його реалізації. Новим викликом став конфлікт на сході України, до повного розв'язання якого реалізація прикордонними регіонами проектів транскордонного співробітництва з Російською Федерацією є неможливою.

Європейська Хартія місцевого самоврядування, 1985. Розробка Хартії здійснювалася з 1968 р., коли Постійна конференція місцевої та регіональної влади Європи у своїй резолюції № 64 (1968 р.) виступила з пропозицією про прийняття Декларації принципів місцевого самоврядування. Хартія розроблялася понад 15 років, у червні 1985 р. її було схвалено урядами 23 держав, а відкрито до підписання лише 15 жовтня 1985 р. Тривалий період розробки цього документа свідчив про те, що проблема взаємовідносин місцевої та центральної влади є дуже складною навіть для давно сформованих демократичних систем країн Європи. Цей документ справедливо визнається основою гарантування прав територіальних громад на самоврядування, а також інструментом демократизації країн на шляху до вступу до Європейського Союзу (Шарий, 2012, с. 198).

В основу Хартії покладено державну теорію місцевого самоврядування. Це впливає, насамперед, з того, що органи місцевого самоврядування мають регламентувати, тобто фактично реалізовувати значну частину публічних (державних) справ. Отже, питання місцевого значення як специфічний об'єкт локальної демократії не визначаються і не виділяються. Непряма вказівка на них міститься у тій частині визначення, де зазначається, що державні справи мають вирішуватися в інтересах місцевого населення. По-друге, первинним суб'єктом місцевого самоврядування, відповідно до Хартії, виступає не територіальний колектив, а органи місцевого самоврядування. Більшість положень Хартії сприйнято національним українським законодавством та розвинуто у його нормах, поряд із цим, потребують подальшого удосконалення механізми забезпечення фінансової самостійності органів місцевого самоврядування України. Адже ст. 9 Хартії, на наш погляд, ще доволі далека від реального та ефективного впровадження в нашій державі, а обмеженість коштів значно впливає на можливості оперативного вирішення питань місцевого значення.

Частиною 3 ст. 10 Хартії визначено, що органи місцевого самоврядування мають право на умовах, які можуть бути передбачені законом, співробітничати з органами місцевого самоврядування інших держав. Це єдина норма у Хартії, що присвячена міжнародній співпраці орга-

нів місцевого самоврядування, проте вона, завдячуючи своєму формулюванню, охоплює різні види такого співробітництва, включаючи, звісно, й транскордонне.

Всесвітня Декларація місцевого самоврядування побачила світ лише через два місяці після відкриття для підписання Європейської хартії місцевого самоврядування. Вона була прийнята XXVII Конгресом Міжнародної Спілки місцевої влади 26 вересня 1985 р. у м. Ріо-де-Жанейро (Бразилія) і значною мірою збігається з положеннями Європейської хартії. Виходячи з того, що Міжнародна Спілка місцевої влади є однією з найстарших і найавторитетніших міжнародних неурядових організацій місцевої влади, прийняття нею такого документа отримало великий політичний резонанс.

В основній частині документа розкривається конституційна основа місцевого самоврядування: концепція місцевого самоврядування визначається як “право та обов’язок місцевих органів влади регулювати й вести державні справи під свою особисту відповідальність та в інтересах місцевого населення”. До компетенції органів місцевого самоврядування, яка передбачає врахування “існуючого у кожній країні порядку”, належить: право діяти за власною ініціативою, можливість виявляти ініціативу й самостійно приймати рішення, пристосовуючи виконання законів до місцевих умов і розумно та ефективно поділяючи право на прийняття рішень з іншими рівнями управління на місцях. Основні положення документа зорієнтовані на те, щоб рішуче запроваджувати принципи та практику місцевого самоврядування в усьому світі (Горбатенко, 1998). Декларація фактично відкрила шлях до впровадження розробок РЄ у практику неєвропейських держав. Хоча декілька її положень відрізняються від Європейської хартії, але зміст цих документів подібний, вони закладають основи системи місцевого самоврядування, з урахуванням яких окремі держави, ґрунтуючись на власному досвіді, мають змогу будувати локальне життя.

У лютому 1992 р. РЄ було прийнято наступний регіональний документ, спрямований на розбудову локальної демократії, – **Конвенцію про участь іноземців у громадському житті на місцевому рівні**, що має за мету сприяти інтеграції іноземців у життя суспільства. Її положення стосуються всіх осіб, які не є громадянами Договірної Сторони, але проживають на її території на законних підставах. Договірні Сторони зобов’язуються гарантувати іноземцям, які живуть

на їх території, на тих же умовах, що і власним громадянам, “класичні права” свободи слова, об’єднання та асоціації, включаючи право на створення професійних спілок. Крім того, Договірні Сторони повинні здійснювати зусилля для залучення іноземців у процес консультацій щодо місцевих справ. За деяких передбачених законом умов право іноземців на свободу слова і об’єднань може бути обмежено. Конвенція відкриває можливість створення на місцевому рівні консультативних органів, що обираються іноземцями на території місцевого органу влади або призначаються окремими асоціаціями іноземців. Конвенція також передбачає можливе зобов’язання Договірної Сторони надавати іноземцям право голосувати на місцевих виборах і бути обраними до місцевого органу влади, якщо вони прожили на його території на законних підставах більше п’яти років. Також Договірна Сторона повинна інформувати іноземців про їх права та обов’язки стосовно життя суспільства на місцевому рівні.

На IV сесії Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи 3-5 червня 1997 року в Страсбурзі 1997 році було прийнято *Європейську хартію регіонального самоврядування*, в якій основна увага приділяється становленню і функціонуванню місцевого самоврядування на регіональному рівні. Прийняття цього документа стало істотним внеском у подальше зміцнення інституту місцевого самоврядування, адже він містить міжнародні стандарти, які регулюють якісно новий рівень взаємовідносин центральної державної влади і адміністративних одиниць держави (Погорілко, Фрицький, Баймуратов, 2001, с. 346-347). Структурно документ складається з преамбули, трьох розділів та 28 статей. Багато в чому його положення та сфери правового регулювання відповідають Європейській хартії місцевого самоврядування, однак така відповідність є лише формальною: мова йде про найкрупніші територіальні одиниці держав, що несуть на собі основний тягар управлінської діяльності від імені та за дорученням держави.

Особливе значення має Преамбула, що містить у собі таку кількість констатуючих фактів та положень, що їх можна розглядати у якості основних принципів, що визнаються державами-членами РЄ з метою реалізації та інституціоналізації регіонального самоврядування. Тому, можна сказати, що Преамбула Хартії є “кадастром” принципів та прав регіонального самоврядування. Варто зазначити, що принципи мають характер норм-принципів – вони не лише знахо-

дять своє більш детальне тлумачення у положеннях першої частини Хартії, а й, враховуючи рамковий та конвенційний характер Хартії, мають знайти своє закріплення на рівні національного законодавства держав-членів РЄ.

Ця Хартія стала специфічною конституцією європейських регіонів, яка визначила їх статус, організацію та діяльність, зокрема конституційні правила місцевих органів влади, їх цілі та механізми дій. Найбільш важливі положення, викладені в ньому, включають такі, що стосуються наступних сфер: зміцнення співпраці між державами-членами з метою реалізації принципів поваги до прав людини та демократії; здійснення права громадян на участь у керівництві державними справами; реалізація принципу субсидіарності та дій, спрямованих на зміцнення позиції регіону як суттєвого елементу держави в системі територіальної демократії та задоволення потреб громадян. Головною метою Хартії є пошук спільних регіональних елементів, що існують у різних країнах, при збереженні відмінностей щодо детальних системних рішень. Регіон був визнаний рівнем влади, для якого має застосовуватися принцип субсидіарності, з одночасним захистом місцевого самоврядування. Таким чином, Хартія безпосередньо посилається на Європейську хартію місцевого самоврядування та чітко підкреслює взаємне доповнення обох актів. В якості основи Хартія визнає принцип регіонального самоврядування, який має бути визнаний у конституціях держав у найширшому обсязі. Визначення регіонального самоврядування було включене до Хартії є наступним: “Регіональне самоврядування означає право і спроможність найбільших територіальних органів у кожній державі, які мають виборні органи, що адміністративно розташовані між центральною владою та місцевими органами влади та користуються прерогативами або самоорганізацією або утворені за типом, що зазвичай асоціюється з центральною владою, керувати, під власну відповідальність і в інтересах свого населення, значну частку державних справ відповідно до принципу субсидіарності” (European Charter of Regional Self-Government (ECRSG)).

Додатковий протокол до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування, 2009. Цим документом було підтверджено та конкретизовано право на участь у справах органу місцевого самоврядування. Україна ратифікувала цей протокол (Закон про ратифікацію Додаткового

протоколу до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування) із заявою такого змісту: “Україна реалізовуватиме заходи із здійснення права участі у справах органу місцевого самоврядування, передбачені п. 2 ст. 2 Додаткового протоколу, згідно із своїм конституційним порядком”. Зазначений пункт ст. 2 передбачає, що заходи зі здійснення права участі у справах органу місцевого самоврядування включають: i) надання органам місцевого самоврядування повноважень надавати право участі, викладене в цьому Протоколі, сприяти його здійсненню; ii) забезпечення створення: а) процедур залучення людей, які можуть включати консультаційні процеси, місцеві референдуми й звернення та, у випадках, коли на території органу місцевого самоврядування є багато жителів та (або) коли орган місцевого самоврядування охоплює великий географічний регіон, заходи із залучення людей на рівні, найближчому до них; б) процедур доступу згідно з конституційним ладом та міжнародно-правовими зобов’язаннями Сторони до офіційних документів, які є в розпорядженні органів місцевого самоврядування; с) заходів для задоволення потреб категорій осіб, які стикаються з конкретними перешкодами в участі, а також d) механізмів та процедур розгляду скарг і пропозицій стосовно функціонування органів місцевого самоврядування й місцевих комунальних служб та реагування на такі скарги й пропозиції; iii) сприяння використанню інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку та здійснення права участі, викладеного в цьому Протоколі”.

Розглянуті документи, які містять міжнародні норми у сфері становлення, розвитку і функціонування інституту місцевого самоврядування на території конкретних держав, формування і реалізації різнопланового та різнорівневого міжнародного, у т.ч. транскордонного, співробітництва місцевої влади, однозначно мають позитивний характер. Прийняття міжнародно-правових документів з питань, урегульованих переважно нормами національного законодавства, є відбитком якісно нових, гуманістичних закономірностей розвитку світового співтовариства і міжнародного права, закріпленням нових прогресивних принципів і норм взаємовідносин держав у взаємопов’язаному і взаємозалежному світі. Можна стверджувати, що підписання або приєднання до таких документів і реалізація їхніх положень державними органами України та її органами місцевого самоврядування стало каталізатором процесів з становлення в нашій державі

цивілізованої системи місцевої демократії (Погорілко, Фрицький, Баймуратов, 2001, с. 344-345).

Насамкінець необхідно відзначити ще один документ програмного характеру – *Стратегію інновацій та доброго врядування на місцевому рівні 2008 р.*, ухвалену Комітетом Міністрів Ради Європи. Документ визначив 12 принципів доброго демократичного врядування на місцевому рівні: чесне проведення виборів, представництво та участь; зворотний зв'язок, чутливість; ефективність та результативність; відкритість і прозорість; верховенство права; етична поведінка; компетентність і спроможність; інноваційність та відкритість до змін; раціональне управління фінансами; права людини, культурне різноманіття та соціальна згуртованість; 12) підзвітність, для забезпечення того, щоб місцеві (виборні) представники та службовці брали відповідальність та були відповідальними за свою діяльність. Ці принципи фактично є основою побудови оновленого місцевого самоврядування, підвищення його ефективності, сталого розвитку та більшого наближення до людей та їх повсякденного життя у громаді окремого населеного пункту.

Висновки

Таким чином, на теперішній час міжнародними та, зокрема, регіональними документами, що знайшли своє “продовження” у внутрішньому українському законодавстві, підтверджено право органів місцевого самоврядування та територіальних громад на здійснення транскордонного співробітництва. Ці норми стали принципами побудови сучасного місцевого самоврядування багатьох держав світу. Вони пройшли багаторічний шлях становлення, були випробовані багаторічною демократичною практикою та їх значення для розбудови сучасної системи місцевого самоврядування ще належить оцінити за правом. При цьому, не можна не констатувати, що в Україні здійснюються поступові кроки до впровадження ефективної системи місцевого самоврядування, є відчутною міцна політична воля до підвищення його ефективності та залучення громадян до активної участі у справах місцевого значення. Маємо сподіватися, що принцип субсидіарності, проголошений у якості провідного у побудові систем місцевого самоврядування в Європі, отримає належного осмислення та впровадження в Україні, а створення ефективної системи формування місцевих бюджетів надасть так необхідну сьогодні матеріальну

базу для впровадження цих ініціатив і, зокрема, налагодження транскордонного співробітництва.

ЛІТЕРАТУРА

Андресюк, Б. (2000). Самоврядування. Чого ми від нього очікуємо? *Віче*, 1, 40-47.

Горбатенко, В.П. (1998). Всесвітня декларація місцевого самоврядування. У: Шемшученко, Ю.С. (ред.). (1998). Юридична енциклопедія. 1. К.: "Укр. енцикл.". http://leksika.com.ua/19670717/legal/vsesvitnya_deklaratsiya_mistseвого_samovryaduvannya

Закон про місцеве самоврядування в Україні, 1997 (Верховна Рада України). *Відомості Верховної Ради України*, 24, 170.

Закон про ратифікацію Додаткового протоколу до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування, 2014 (Верховна Рада України). *Офіційний вісник України*, 77, 13, 2171.

Закон про транскордонне співробітництво, 2004 (Верховна Рада України). *Офіційний вісник України*, 29, 39, 1947.

Конституція України, 1996 (Верховна Рада України). *Відомості Верховної Ради України*, 30, 141.

Орзих, М.Ф., Баймуратов, М.А. (1996). *Международные стандарты местного самоуправления*. Одесса.

Погорілко, В.Ф., Фрицький, О.Ф., Баймуратов, М.О. (2001). *Муніципальне право України*. К.: Юрінком Інтер.

Постанова про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки, 2016 (Кабінет Міністрів України). *Офіційний вісник України*, 69, 22, 2330.

Постанова про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, 2014 (Кабінет Міністрів України). *Офіційний вісник України*, 2014, 70, 23, 1966.

Постанова про приєднання України до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями, 1993 (Верховна Рада України). *Відомості Верховної Ради України*, 36, 370.

Шарий, В. (2012). Модернізація реалізації державної політики органами місцевого самоврядування в Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування*, 1, 1(12), 198-207.

Additional Protocol to the European Charter of Local Self-Government on the right to participate in the affairs of a local authority, 2009 (Council of Europe). *Official website of the Council of Europe*. <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDSTMContent?documentId=090000168008482a>>

Convention on the Participation of Foreigners in Public Life at Local Level, 1992 (Council of Europe). *Official website of the Council of Europe*. <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168007bd26>>

European Charter of Local Self-Government, 1985. (Council of Europe). *Official website of the Council of Europe*. <<https://rm.coe.int/168007a088>>

European Charter of Regional Self-Government (ECRSG). *Encyklopedia Administracji Publicznej*. <http://encyklopediaap.uw.edu.pl/index.php/Europejska_Karta_Samorządu_Regionalnego/en>

European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities, 1980 (Council of Europe). *Official website of the Council of Europe*. <<https://rm.coe.int/1680078b0c>>

Recommendation 34 (1997) of the Congress of Local and Regional Authorities of Europe on the Draft European Charter of Regional Self-Government. <https://www.cvce.eu/en/obj/draft_european_charter_of_regional_self_government_5_june_1997-en-78ae4dcf-6346-4aa8-8474-7535e4091bf7.html>

The Strategy for Innovation and Good Governance at Local Level, 2008 (Committee of Ministers of the Council of Europe). *Government.no*. <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/krd/vedlegg/komm/lokaldemokrati/the_strategy_for_innovation_and_good_governance.pdf>

Worldwide Declaration on the Principles of Local Self-Government, 1985 (Congress of the International Union of Local Authorities). *TOWARDS A WORLD CHARTER OF LOCAL SELF-GOVERNMENT*. <<http://www.gdrc.org/u-gov/charter.html>>

REFERENCES

Additional Protocol to the European Charter of Local Self-Government on the right to participate in the affairs of a local authority, 2009 (Council of Europe). *Official website of the Council of Europe*. Retrieved from: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168008482a>

Andresiuk, B. (2000). Samovriaduvannia. Choho my vid noho ochykuiemo? [Municipality. What do we keep from him?]. *Viche*. [Veche], no. 1, 40-47. [in Ukrainian].

Convention on the Participation of Foreigners in Public Life at Local Level, 1992 (Council of Europe). *Official website of the Council of Europe*. Retrieved from: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168007bd26>

European Charter of Local Self-Government, 1985. (Council of Europe). *Official website of the Council of Europe*. Retrieved from: <https://rm.coe.int/168007a088>

European Charter of Regional Self-Government (ECRSG). *Encyklopedia Administracji Publicznej*. Retrieved from: http://encyklopediaap.uw.edu.pl/index.php/Europejska_Karta_Samorządu_Regionalnego/en

European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities, 1980 (Council of Europe). *Official website of the Council of Europe*. Retrieved from: <https://rm.coe.int/1680078b0c>

Horbatenko, V.P. (1998). Vsesvitnia deklaratsiia mistsevoho samovriaduvannia [Worldwide Declaration on the Principles of Local Self-Government]. In: Shemshuchenko, Yu.S. (ed.) (1998). *Yurydychna entsyklopediia*. 1. Kyiv: "Ukr. entsykl.". Retrieved from: http://leksika.com.ua/19670717/legal/vsesvitnya_deklaratsiya_mistsevogo_samovryaduvannya [in Ukrainian].

Konstytutsiia Ukrainy, 1996 (Verkhovna Rada Ukrainy) [Constitution of Ukraine, 1996 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. [Statements of Verkhovna Rada of Ukraine], no. 30, 141. [in Ukrainian].

Orzih, M.F., Bajmuratov, M.A. (1996). *Mezhdunarodnye standarty mestnogo samoupravleniya* [International standards of local government]. Odessa. [in Russian].

Pohorilko, V.F., Frytskyi, O.F., Baimuratov, M.O. (2001). *Munitsipalne pravo Ukrainy* [Municipal law of Ukraine]. Kyiv: Yurinkom Inter. [in Ukrainian].

Postanova pro pryednannia Ukrainy do Yevropeiskoi ramkovoï konventsii pro transkordonne spivrobitnytstvo mizh terytorialnymy obshchynamy abo vlastiamy, 1993 (Verkhovna Rada Ukrainy) [The decision on Ukraine's accession to the European Framework Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities, 1993 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. [Statements of Verkhovna Rada of Ukraine], no. 36, 370. [in Ukrainian].

Postanova pro zatverdzhennia Derzhavnoi prohramy rozvytku transkordonnoho spivrobitnytstva na 2016-2020 roky, 2016 (Kabinet Ministriv Ukrainy) [The Resolution on Approval of the State Program for the Development of Cross-Border Cooperation for 2016-2020, 2016 (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. [Official Bulletin of Ukraine], 69, 22, 2330. [in Ukrainian].

Postanova pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na period do 2020 roku, 2014 (Kabinet Ministriv Ukrainy) [Resolution on approval of the State Strategy for Regional Development for the period up to 2020, 2014 (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. [Official Bulletin of Ukraine], 2014, 70, 23, 1966. [in Ukrainian].

Recommendation 34 (1997) of the Congress of Local and Regional Authorities of Europe on the Draft European Charter of Regional Self-Government. Retrieved from: https://www.cvce.eu/en/obj/draft_european_charter_of_regional_self_government_5_june_1997-en-78ae4dcf-6346-4aa8-8474-7535e4091bf7.html

Sharyi, V. (2012). Modernizatsiia realizatsii derzhavnoi polityky orhanamy mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini [Modernization of the implementation of state policy by local self-government bodies in Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*. [Public Administration and Local Self-Government], no. 1, 1(12), 198-207. [in Ukrainian].

The Strategy for Innovation and Good Governance at Local Level, 2008 (Committee of Ministers of the Council of Europe). *Government.no*. Retrieved from: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/krd/vedlegg/komm/lokaldemokrati/the_strategy_for_innovation_and_good_governance.pdf

Worldwide Declaration on the Principles of Local Self-Government, 1985 (Congress of the International Union of Local Authorities). *TOWARDS A WORLD CHARTER OF LOCAL SELF-GOVERNMENT*. Retrieved from: <http://www.gdrc.org/u-gov/charter.html>

Zakon pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini, 1997 (Verkhovna Rada Ukrainy) [The Law on Local Self-Government in Ukraine, 1997 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. [Statements of Verkhovna Rada of Ukraine], 24, 170. [in Ukrainian].

Zakon pro ratyfikatsiiu Dodatkovoho protokolu do Yevropeiskoi khartii mistsevoho samovriaduvannia pro pravo uchasti u spravakh orhanu mistsevoho samovriaduvannia, 2014 (Verkhovna Rada Ukrainy) [The law on ratification of the Additional Protocol to the European Charter of Local Self-Government on the right to participate in the affairs of the local self-government body, 2014]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. [Official Bulletin of Ukraine], 77, 13, 2171. [in Ukrainian].

Zakon pro transkordonne spivrobotnytstvo, 2004 (Verkhovna Rada Ukrainy) [Transfrontier Co-operation Act, 2004 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. [Official Bulletin of Ukraine], 29, 39, 1947. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

Мошак О. В. Міжнародні стандарти локальної демократії та транскордонне співробітництво: шляхи розбудови. – Стаття.

У статті розглянуто міжнародні стандарти, що визначені документами всесвітнього та регіонального (європейського) рівня та якими закладено правничий базис сучасної системи місцевого самоврядування в Україні, а також основ транскордонного співробітництва відповідних органів та громад. Досліджено норми Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями 1980, Європейську хартію місцевого самоврядування 1985, Додатковий протокол до неї 2009, Всесвітню Декларацію місцевого самоврядування 1985, Конвенцію про участь іноземців у громадському житті на місцевому рівні 1992, Європейську хартію регіонального самоврядування 1997, а також Стратегію інновацій та доброго врядування на місцевому рівні 2008. Відзначено, що формування цих стандартів пройшло багаторічний шлях становлення, вони випробовані багаторічною демократичною практикою та їх значення для розбудови сучасної системи місцевого самоврядування ще належить оцінити за правом. Автор констатує, що в Україні здійснюються поступові кроки до впровадження ефективної системи місцевого самоврядування, є відчутною міцна політична воля до підвищення його ефективності та залучення громадян до активної участі у справах місцевого значення та транскордонного співробітництва. Маємо сподіватися, що принцип субсидіарності,

проголошений у якості провідного у побудові систем місцевого самоврядування в Європі, отримає належного осмислення та впровадження в Україні. Також автор відзначає необхідність подальшого удосконалення механізмів забезпечення фінансової самостійності органів місцевого самоврядування з України з метою розвитку транскордонного співробітництва.

Ключові слова: місцеве самоврядування, міжнародні стандарти, транскордонне співробітництво, органи місцевого самоврядування, субсидіарність.

АННОТАЦІЯ

Мошак Е. В. *Международные стандарты локальной демократии и трансграничное сотрудничество: пути развития.* – Стаття.

В статье рассмотрены международные стандарты, закрепленные в документах всемирного и регионального (европейского) уровня и заложившие правовой базис современной системы местного самоуправления в Украине, а также основы трансграничного сотрудничества соответствующих органов и общин. Исследованы нормы Европейской рамочной конвенции о приграничном сотрудничестве территориальных сообществ и властей 1980 г., Европейской хартии местного самоуправления 1985 г., Дополнительного протокола к ней 2009 г., Всемирной Декларации местного самоуправления 1985 г., Конвенции об участии иностранцев в общественной жизни на местном уровне 1992 г., Европейской хартии регионального самоуправления 1997 г., а также Стратегии инноваций и надлежащего управления на местном уровне 2008 г. Отмечено, что формирование этих стандартов прошло многолетний путь становления, они испытаны стабильной демократической практикой, а их значение для развития современной системы местного самоуправления еще предстоит оценить по праву. Автор констатирует, что в Украине предпринимаются постепенные шаги к внедрению эффективной системы местного самоуправления, ощутима политическая воля к повышению его эффективности и привлечению граждан к активному участию в делах местного значения и трансграничном сотрудничестве. Есть надежда, что принцип субсидиарности, провозглашенный в качестве ведущего в построении систем местного самоуправления в Европе, получит должное осмысление и внедрение в Украине. Также автор отмечает необходимость дальнейшего совершенствования механизмов обеспечения финансовой самостоятельности органов местного самоуправления в Украине с целью развития трансграничного сотрудничества.

Ключевые слова: местное самоуправление, международные стандарты, трансграничное сотрудничество, органы местного самоуправления, субсидиарность.

